

SFIR
Svenska Föreningen för Immaterialrätt

Justitiedepartementet
Enheten för immaterialrätt och transporträtt
103 33 Stockholm

Synpunkter i vissa upphovsrättsliga frågor i anslutning till ”Utredningen om vissa civilrättsliga förvaltningsärenden” (Ju 2011:15)

Svenska Föreningen för Immaterialrätt (SFIR) har getts tillfälle att lämna synpunkter i vissa upphovsrättsliga frågor i anslutning till ”Utredningen om vissa civilrättsliga förvaltningsärenden” (Ju 2011:15). Föreningen anför följande:

Allmänt

SFIR vill inledningsvis framhålla att föreningens synpunkter tar sin utgångspunkt i generella upphovsrättsliga överväganden, som bedömts ha intresse för medlemskretsen. Föreningen som sådan har ingen egen erfarenhet av tillståndsgivning på upphovsrättsområdet eller medling enligt medlingslagen.

Föreningens synpunkter är disponerade efter frågorna i frågeformuläret av den 27 februari 2012.

1. Tillstånd för vissa arkiv och bibliotek att framställa exemplar av skyddade verk (16 § fjärde stycket)

a) Behövs enligt er uppfattning inskränkningen i 16 § URL till förmån för andra arkiv och bibliotek?

Det finns även fortsättningsvis ett legitimt allmänt intresse av att låta andra arkiv och bibliotek än dem som anges i 16 § tredje stycket URL framställa exemplar (exempelvis för bevarandeändamål) efter individuellt tillstånd enligt bestämmelsen i 16 § fjärde stycket. Enligt direktiven till utredningen handlar det om t.ex. företags-, friskole-, och organisationsbibliotek.

Bestämmelsen i 12 § URL om framställning av exemplar för privat bruk kan inte tillgodose arkivens och bibliotekens behov – särskilt inte efter lagändringen 2005 då området för tillåten exemplarframställning ändrades från ”enskilt” till ”privat” bruk och möjligheten att framställa privata exemplar av litterära verk begränsades betydligt (se prop. 2004/05:110 s 103 ff.). Det bör inte uppställas ett krav på ingående av avtalslicens för att möjliggöra sådan exemplarframställning som idag omfattas av 16 § fjärde stycket URL. Exempelvis bör exemplar som framställts för bevarandeändamål åtnjuta den

rättssäkerhet som följer av direkt stöd i lag för sådan framställning. Många arkiv och bibliotek har krav på sig att digitalisera sina samlingar för bevarandeändamål (se bl.a. Kulturdepartementets promemoria *Digit@lt kulturarv – Nationell strategi för arbetet med att digitalisera, digitalt bevara och digitalt tillgängliggöra kulturarvsmaterial och kulturarvsinformation*, Ku11.015). Enligt föreningen är det mindre lämpligt att basera giltigheten av sådan framställning för bevarandeändamål på avtalslicenser som i grunden är frivilliga avtal (med utsträckt verkan) med begränsad giltighet i tiden. Dessutom förutsätter en ordning med avtalslicenser (i stället för inskränkning) att det finns representativa organisationer inom alla de områden (verkskategorier och nyttjandeformer) som faller inom nuvarande tillämpningsområdet för 16 § fjärde stycket URL – något som inte är fallet idag till exempel beträffande fotografier som finns inbäddade i artiklar.

b) Vilken myndighet – förvaltningsmyndighet eller domstol – anser Ni bör handlägga ärendena istället för regeringen?

Ärenden om tillstånd för framställning av exemplar av skyddade verk enligt 16 § fjärde stycket bör enligt föreningen inte belasta domstolsväsendet, utan handläggas av en förvaltningsmyndighet. Det vore lämpligt med en förvaltningsmyndighet som har förståelse för immaterialrättsliga frågor och som därmed, utan alltför omfattande åtgärder, kan utöka sin kompetens till att hantera sådana frågor.

Ett exempel på en myndighet som kunde ha möjlighet att bygga upp sådan kompetens är Patent- och registreringsverket (PRV). PRV har i sin nuvarande verksamhet viss kontaktyta mot upphovsrätten, bl.a. i varumärkes- och mönstermål. Myndigheten har omfattande erfarenhet av att handlägga ärenden där olika intressen står mot varandra.

Det bör övervägas vilka närmare bestämmelser om förfarandet som behövs i tillståndsärenden av detta slag (jfr. nedan under 2 c).

2. Förfoganden till förmån för personer med funktionshinder (17 § andra stycket URL)

a) Finns det enligt Er uppfattning behov av tillståndskravet i 17 § andra stycket?

SFIR bedömer att det även framgent bör finnas en inskränkning som gör det möjligt för bibliotek och vissa andra organisationer att efter tillstånd få förfoga över skyddade verk för att underlätta för personer med funktionshinder att ta del av verken. Det intresse som den nuvarande inskränkningen (17 § andra stycket URL) avser tillgodoses lämpligast genom en inskränkingsbestämmelse. Personer med funktionshinder bör kunna få tillgång till verk i ett format som är tillgängligt för dem, exempelvis i blindskrift, utan att vara beroende av att rättshavarna ger uttryckligt tillstånd för sådan användning. De funktionshindrades intressen av tillgång till verk får anses väga över rättshavarnas intresse att kunna neka eller villkora visst nyttjande.

Den nuvarande ordningen med s.k. talboksersättning, som utgörs av årliga statsanslag via Författarförbundet, kompenserar i viss mån upphovsmännen för de förfoganden som sker på basis av 17 § andra stycket URL. För att ytterligare kompensera upphovsmännen för det nyttjande som sker på grund av bestämmelsen bör övervägas om den bör göras om till

SFIR

en mer regelrätt upphovsrättslig tvångslicens som förvaltas kollektivt. En sådan omvandling motiveras särskilt av att det sker ett omfattande nyttjande på grund av 17 § andra stycket och att det kan förväntas öka. En omvandling av bestämmelsen från ren inskränkning till tvångslicens kunde med fördel kombineras med bestämmelser om tvingande skyldighet att informera upphovsmannen om nyttjanden (se nedan under 2 d).

Inskränkningen i 17 § andra stycket URL bör även fortsättningsvis omfattas av ett tillståndskrav, eftersom det kan antas att ett sådant krav minskar risken för excessiva nyttjanden.

b) Skulle ett helt eller delvis avskaffat tillståndskrav enligt Er uppfattning innebära ett alltför stort ingrepp i upphovsrätten?

Att avskaffa tillståndskravet helt eller delvis skulle innebära ett stort ingrepp i upphovsrätten. Som just angetts bedömer SFIR att tillståndskravet får antas minska risken för alltför omfattande nyttjanden.

c) Vilken myndighet – förvaltningsmyndighet eller domstol – anser Ni bör handlägga ärendena istället för regeringen?

Liksom beträffande tillstånd för framställning av exemplar av skyddade verk enligt 16 § fjärde stycket anser SFIR att också tillståndsärendena enligt 17 § andra stycket lämpligast handläggs av en förvaltningsmyndighet med tydlig immaterialrättskompetens, exempelvis PRV. Tillståndsärendena bör inte belasta domstolsväsendet.

Även när det gäller dessa tillståndsärenden bör det övervägas vilka närmare bestämmelser om förfarandet som behövs. Det gäller särskilt om det införs någon form av sanktion i fall av underlåtenhet att underrätta upphovsmannen (se nedan under 2 e).

d) Finns det enligt Er uppfattning behov av att ändra eller komplettera bestämmelserna i 3 § UF och, i så fall, på vilket sätt?

SFIR anser att bestämmelserna i 3 § UF bör ändras så att skyldigheten att informera upphovsmannen görs tvingande.

Som angetts ovan under 3.a kan en omvandling av bestämmelsen i 17 § andra stycket URL från ren inskränkning till tvångslicens med fördel kombineras med bestämmelser om tvingande skyldighet att vid nyttjanden informera upphovsmannen (eller dennes förvaltningsorganisation om 17 § andra stycket omvandlas till den kollektivt förvalta tvångslicens). En sådan informationsskyldighet/rapportering ökar möjligheten för behörig kollektiv förvaltningsorganisation att fördela inkasserade medel till sina medlemmar.

e) Anser Ni att bestämmelserna i 3 § UF bör sanktioneras och, i så fall, på vilket sätt?

För att stimulera efterlevnad bör skyldigheten sanktioneras genom att tillstånden upphävs om skyldigheten inte fullgörs.

3. Beslut enligt medlingslagen

SFIR delar bedömningen att antalet ärenden om medling enligt medlingslagen kan komma att öka i framtiden – särskilt om förslaget om den s.k. generella avtalslicensen införs (se SOU 2010:24 s. 272 ff.).

SFIR

Som framhållits inledningsvis har SFIR som förening ingen egen erfarenhet av medling enligt medlingslagen, men föreningen vill ändå framhålla vikten av att medlingslagens icke-tvingande natur bibehålls. Det gäller särskilt dess tillämpning på en eventuell bestämmelse om s.k. generell avtalslicens. Avtalslicenssystemet bör således även framgent vara baserat på frivilliga kollektiva licenser. En ordning där bestämmelser om medling kompletteras med möjlighet för en domstol eller tribunal att, om parterna inte kommer överens, bestämma innehållet i ett kollektivt avtal som ges utsträckt verkan omvandlar avtalslicenssystemet till en tvångslicensordning. Det kunde vara till nackdel för de kollektiva förvaltningsorganisationernas förhandlingsposition. En sådan ordning riskerar också att ställa avtalslicenssystemet i konflikt med internationella och EU-rättsliga normer på upphovsrättens område (se härom Axhamn & Guibault, *Cross-Border Extended Collective Licensing: A Solution to Online Dissemination of Europe's Cultural Heritage*, s. 38 ff. Rapporten finns tillgänglig via http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2001347).

Dessa synpunkter har utformats av en särskild arbetsgrupp inom SFIR under ledning av doktorand Johan Axhamn. I remissgruppen har ingått professor Bengt Domeij, ordföranden i Marknadsdomstolen Per Carlson och jur. kand. Therese Kraus. Synpunkterna har cirkulerats inom SFIR:s styrelse för kommentarer. Det expedieras av SFIR:s sekreterare, advokat Erik Sandgren.

Stockholm den 2 april 2012

Marianne Levin
Prof. jur. dr, fil. dr *h.c.*
Ordf. SFIR

Erik Sandgren
Skr. SFIR